

Twee benaderingen van het verhaal van Johannes over de overspelige vrouw

Wat moet je met het verhaal van de ‘overspelige vrouw’ – of liever: de hypocriete farizeeën – in Johannes 8? Niks, zegt de ene uitlegger: het hoort er niet thuis. Van alles, zegt de andere: het past er prachtig. Voor beide stellingen is iets te zeggen.

- [Rien van den Berg](#) 5 januari 2017, 11:27
-

Twee benaderingen van het verhaal van Johannes over de overspelige vrouw

De ene uitlegger is dr. Lieuwe van Kampen, nieuwtestamenticus en docent, en jarenlang wetenschappelijk vertaalcoördinator bij het Nederlands Bijbelgenootschap. Hij werkte onder meer mee aan de Nieuwe Bijbelvertaling en aan de revisie van de Groot Nieuws Bijbel. Van Kampen wil in zijn boek *Jezus volgens Johannes* aan het licht brengen wat Johannes wèrkelijk vertelt over Jezus. Niet zozeer de historische verhalen zijn voor deze evangelist

relevant, stelt Van Kampen, maar veel meer de duiding ervan. Centraal staat de vraag: wie is Jezus? En het antwoord van Johannes is allerminst vrijblijvend: God zelf.

Het boek van Van Kampen is een prachtige, nauwgezette lezing van de Griekse tekst van het evangelie, toegankelijk voor de leek die verdieping zoekt. Geen echt commentaar, want een theologisch commentaar betreft en weegt ook de theologische traditie erbij. Van Kampen wil zijn lezers rechtstreeks naar de kern voeren van wat Johannes volgens hem in de tekst zeggen wil. Dat levert een zeer waardevol boek op.

Maar met de ‘pericope adultera’ (Johannes 8:1 t/m 11) heeft Van Kampen een probleem. Hij noemt het een ‘zwerfsteen’, en met reden. Het stuk komt in de oudste handschriften niet voor, duikt zelfs een enkele keer op in een handschrift van het evangelie van Lucas – en daar lijkt het op taalkundige gronden ook beter te passen. Van Kampen, die immers bezig is uit te leggen wat Johannes werkelijk zegt, concludeert dat Johannes dit gedeelte nooit ‘gezegd’ heeft, en laat het daarom inhoudelijk links liggen. Hij behandelt het kort, als een verplicht nummer. ‘Jezus zegt hier weinig, en over zijn eigen rol zegt hij in dit gedeelte niets.’

Toch is dat maar de vraag. Het stuk besluit met de stelling van Jezus dat hij niet gekomen is om te oordelen – en het evangelie vervolgt met de stelling dat hij is gekomen om licht te brengen. Een dragende gedachte in deze hoofdstukken – én een stelling die als je hem niet serieus neemt, leidt tot een vertaalfout. De NBV schrijft namelijk in hoofdstuk 9:39: ‘Ik ben in de wereld gekomen om het oordeel te vellen.’ Van Kampen corrigeert de NBV op dit punt, hij vertaalt: ‘Voor deze scheiding [dit oordeel] ben ik in de wereld gekomen, dat allen die niet zien zullen zien, en allen die zien blind zullen worden.’ Terecht, maar juist het feit dat de correcte vertaling gesteund wordt door twee zinnen die óver de grens van de door Van Kampen terzijde geschoven pericopopen lopen, wijst erop dat we hier minder met een ‘zwerfsteen’ te maken hebben dan Van Kampen wil weten. Als het al niet oorspronkelijk tot het Johannesevangelie heeft behoord – en dat zou best kunnen – is er toch sprake van een door de Vroege Kerk zeer zorgvuldig in de tekst geplaatst implantaat. De kerk heeft het stuk niet terzijde geschoven, maar beschouwd als een ware en waardevolle overlevering, juist op deze plaats.

exegese

Op die manier wordt de pericopopen ook behandeld door Tom Wright in zijn *Johannes voor iedereen*. Natuurlijk zijn deze boeken nauwelijks te vergelijken. Van Kampen doet wetenschappelijke tekststudie, op een hoog niveau voor bovengemiddeld geïnteresseerde lezers. Wright vouwt de tekst open voor iedereen. Hij besteedt veel aandacht aan de toepassing van de exegese. Maar ook Wright is een eminent geleerde, en dan valt het verschil wel op. Wright erkent de wetenschappelijke vraagtekens, maar benadrukt vervolgens de zorgvuldige invlechting van het gedeelte in het Johannesevangelie. Zo staan er verderop in hoofdstuk 8 ‘een paar van de meest harde uitspraken die ooit uit Jezus’ mond zijn opgetekend’. Zonder de verharding die er van farizeese zijde optreedt in het gebeuren met de overspelige vrouw, komen deze uitspraken een beetje uit de lucht vallen.

Per saldo liggen hier twee prachtige boeken (of eigenlijk drie, want *Johannes voor iedereen* bestaat uit twee delen). Wat een goudmijn voor Bijbelstudie zijn deze boeken, en op welk een toegankelijk niveau! *Jezus volgens Johannes* kiest een heel andere insteek, het volgt zorgvuldig, aandachtig en respectvol de precieze tekst van het evangelie, en dat levert een minstens zo waardevolle diepteboring op. †

Jezus volgens Johannes. Meelezen met de evangelist
Lieuwe van Kampen. Uitg. Jongbloed, Heerenveen 2016. 422 blz. € 24,95

Johannes voor iedereen (twee delen)
Tom Wright. Uitg. Van Wijnen, Franeker 2016. 248 en 256 blz. € 17,50 per deel

- + Van Kampen: grondig en tekstgericht
- + Wright: grondig en breed toegankelijk tegelijk